

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3386/2021. (X. 1.) AB HATÁROZATA

bírói kezdeményezés elutasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítása iránti bírói kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 101/A. § (2) bekezdése alkalmazása kizárására irányuló bírói kezdeményezést elutasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. A Fővárosi Törvényszék (a továbbiakban: indítványozó bíróság) az előtte lévő közigazgatási perben – a per egyidejű felfüggesztése mellett – az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. § (1) bekezdése alapján benyújtott bírói kezdeményezésében az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény (a továbbiakban: At.) 2020. május 29. és 2021. április 7. napja között hatályban volt 101/A. § (2) bekezdése alkalmazásának a kizárását kérte arra hivatkozással, hogy a 11/2021. (IV. 7.) AB határozat (a továbbiakban: Abh.) megállapította e jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességét, a bíróságnak azonban azt az előtte 11.K.702.964/2021. számon folyamatban lévő perben még alkalmaznia kellene.
- [2] 2. A bírói kezdeményezés alapjául szolgáló ügyben a bírói kezdeményezés állítása szerint transznemű felperes 2019. március 4. napján nemének és nevének anyakönyvi megváltoztatását kérte a Budapest Főváros Kormányhivatala mint alperesnél, pszichiátriai, pszichológusi és nőgyógyászati szakvélemények, valamint családi állapotára vonatkozó nyilatkozat alapján. Az alperes továbbította az ügy iratait Karcag Város Anyakönyvvezetőjéhez (a továbbiakban: születést nyilvántartó anyakönyvvezető) elbírálásra, aki az eljárást a 2020. június 18. napján kelt, PH/12971-2/2020. számú végzésével megszüntette. Ezt a végzést azonban a Debreceni Törvényszék 2020. december 4. napján kelt, 103.K.702.042/2020/11. számú ítéletével megsemmisítette, és előírta, hogy a születést nyilvántartó anyakönyvvezető állapítsa meg hatásköre hiányát és az ügy iratait küldje vissza az alperesnek érdemi elbírálásra. A megismételt eljárásban a születést nyilvántartó anyakönyvvezető 2021. január 18. napján megállapította hatásköre hiányát és megküldte az ügy iratait az alperesnek. Az alperes 2021. január 20. napján kelt BP/D/51-2/2021. számú határozatával a kérelmet elutasította. Indokolásában megállapította, hogy a csatolt egészségügyi dokumentáció alátámasztja a felperes transzneműségét, azonban az At.-nek az egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról, valamint ingyenes vagyonszolgáltatásról szóló 2020. évi XXX. törvénnyel (a továbbiakban: Módtv.) 2020. május 29. napján hatályba lépett módosítása folytán az At. 69/B. § (3) bekezdése szerint nem változtatható meg a születési nem. Hivatkozott továbbá az alperes az At. 3. § x) pontjára is. Kifejtette, hogy kifejezett tiltó szabályozás következtében nincs mód a nemváltoztatás anyakönyvi bejegyzésére. A névváltoztatási kérelmet az At. 44. § (3) bekezdése és 49. § (1) bekezdése alapján utasította el, mert a választott utónevek nem feleltek meg a felperes születési nemének. A felperes az alperes határozata ellen benyújtott keresetében hivatkozott az Abh.-ra, amely megsemmisítette az At. 101/A. § (2) bekezdését. Álláspontja szerint a megsemmisítés *ex nunc* hatályú, ami nem biztosít lehetőséget az alaptörvény-ellenes jogszabályi rendelkezés

jelen ügyben történő figyelmen kívül hagyására. Ezért indítványozta, hogy a bíróság az Abtv. 25. §-a alapján kezdeményezzen egyedi normakontroll-eljárást az Abtv. 45. § (4) bekezdése alapján a már alaptörvény-ellenesnek minősített At. 101/A. § (2) bekezdésének a konkrét ügyére vonatkozó, továbbá az általános alkalmazási tilalom kimondása érdekében, hivatkozva továbbá a 3132/2020. (V. 15.) AB határozatra. Az alperes nem ellenezte az indítvány teljesítését.

- [3] Erre figyelemmel a Fővárosi Törvényszék a fenti ügyben bírói kezdeményezéssel élt. Indokolásában előadta, hogy az Alkotmánybíróság az Abh.-ban megállapította, hogy az At. 101/A. § (2) bekezdése sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, ezért azt megsemmisítette, míg az indokolásában kifejtette, hogy a megsemmisítés folytán nem kellett külön rendelkeznie az indítványozó Miskolci Törvényszéknek a folyamatban lévő ügyében való alkalmazás kizárására vonatkozó indítványáról. A felperes a kérelmét a Módtv. 2020. május 29-i hatálybalépése előtt, 2019. március 4. napján nyújtotta be. Azt is megállapította, hogy az alperes az At. 101/A. § (2) bekezdésének átmeneti szabálya alapján alkalmazta a 2020. május 29. napján hatályba lépett At. 69/B. § (1) bekezdés *b)* pont *be)* alpontját, (3) bekezdését és a 3. § *x)* pontját a kérelem elutasítása során. Tehát – vallja az indítvány – a bíróságnak az előtte folyamatban lévő közigazgatási perben olyan jogszabályi rendelkezés alapján kellene elbírálnia a közigazgatási határozat jogszerűségét, amelyet az Alkotmánybíróság az Abh.-ban alaptörvény-ellenesnek minősített és megsemmisített, de az Abtv. 45. § (2) bekezdése értelmében csak az azon normakontroll eljárásra okot adó, Miskolci Törvényszék mint indítványozó bíróság előtt folyamatban volt ügyben vált kizárttá azon rendelkezés alkalmazása. Az indítvány utal továbbá arra, hogy a szóban forgó Abh. indokolása nem tartalmaz olyan érvelést, amelyből arra lehetne következtetni, hogy az alaptörvény-ellenes jogszabályi rendelkezés alkalmazását csak az indítvánnyal érintett ügyben lenne szükséges kizárni, ugyanis a jogbiztonság és jelen ügy felperese, valamint bármely más bíróság előtt folyamatban lévő ugyanilyen tárgyú ügy felperese érdekében sérelmével járna a közigazgatási határozat jogszerűségének az alaptörvény-ellenesnek minősített jogszabály figyelembevételével való elbírálása. Ezért kérelmezte az Abtv. 25. §-ára, valamint a 45. § (4) bekezdésére figyelemmel, az At. 101/A. § (2) bekezdése előtte folyamatban lévő ügyre vonatkozóan, továbbá általános alkalmazási tilalmának a kimondását.

II.

- [4] 1. Az Alaptörvénynek az indítvánnyal érintett rendelkezése:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

- [5] 2. Az At. támadott rendelkezésnek 2020. május 29. napjától és 2021. április 7. napjáig hatályos szövege:

„101/A. § (2) E törvénynek az egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról, valamint ingyenes vagyontuttatásról szóló 2020. évi XXX. törvénnyel (a továbbiakban: Módtv.3) megállapított 3. § *k)* és *x)* pontját, 44. § (3) bekezdését, 69/B. § (1) bekezdés *b)* pont *be)* alpontját és 69/B. § (3) bekezdését a Módtv.3 hatálybalépése előtt indult és folyamatban lévő eljárásokban, valamint a megismételt eljárásokban is alkalmazni kell.”

III.

- [6] A bírói kezdeményezés nem megalapozott.

- [7] 1. Az Alkotmánybíróság elsőként megállapította, hogy a bírói kezdeményezés megfelel az Alaptörvényben, illetve az Abtv.-ben előírt formai és tartalmi feltételeknek, így az érdemi elbírálásra alkalmas.

- [8] 2. Az Alkotmánybíróság legutóbb a 3132/2020. (V. 15.) AB határozatában foglalta össze a bírói kezdeményezés önálló alkalmazási tilalom kezdeményezése iránti kérelme (vagy az önálló alkalmazási tilalom kezdeményezésének mint a bírói kezdeményezés egyik esetének) főbb jellegzetességeit, illetve arra vonatkozó megállapításait (Indokolás [5]–[6]). Kifejtette, hogy az Abtv. 25. § (1) bekezdése szerint „[h]a a bírónak az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmaznia, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *b)* pontja alapján az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi

a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását”. Az idézett rendelkezés alapján a jog félretételére vonatkozó hatáskör hiányában a bíró az alkalmazandó joggal összefüggő alkotmányos aggályát köteles az Alkotmánybíróság elé tárni. Az önálló alkalmazási tilalom kezdeményezésének mint a bírói kezdeményezés egyik esetének a jellegzetessége és kivételessége abban áll, hogy ebben az eljárásban a norma alaptörvény-ellenességét – mivel azt az Alkotmánybíróság korábban már megállapította – értelemszerűen már nem kell külön állítani és indokolni. Az indítvány kizárólag a más eljárásban már alaptörvény-ellenesnek minősített norma alkalmazási tilalmának kimondására irányul. Önálló alkalmazási tilalom kezdeményezése esetében az „elsődleges cél [...] az, hogy a hasonló ténybeli alapból származó, azonos jog alapján megítélendő jogviszonyok hasonló elbírálást nyerjenek a rendes bíróság előtt” {3215/2014. (IX. 22.) AB határozat, Indokolás [12]}, az Alkotmánybíróság (ugyanis) „a peres eljárásokban alkalmazandó, illetve az elbírálás idején már nem hatályos jogszabályok esetében sem engedheti alkotmányellenes normák érvényre juttatását” {3215/2014. (IX. 22.) AB határozat, Indokolás [10]}. „Ha a bíró olyan jogszabály alkalmazásának kizárását kezdeményezi, amelynek alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította, a kérelemnek az Alkotmánybíróság az Abtv. 45. § (4) bekezdése által meghatározott másik mérlegelési szempont, az »Alaptörvény védelme« alapján is helyt adhat, annak érdekében, hogy alaptörvény-ellenes norma ne érvényesülhessen a jogrendben és a bíró az előtte folyamatban lévő ügyet az Alaptörvénnyel összhangban álló jogszabályi rendelkezések alkalmazása révén dönthesse el. Ilyen esetben a bírósági eljárásban érintett személy vagy szervezet érdekeit annyiban indokolt figyelembe venni, hogy elkerülhető legyen egy olyan helyzet, amelyben az érintett Alaptörvényben biztosított joga védelmének absztrakt szempontja alapján az Alkotmánybíróság a bíróság kezdeményezésének helyt ad, de ez az érintett akaratával ellentétesen, – ahelyett hogy a jogsérelmet ténylegesen orvosolná – az érintettnek (további) érdeksérelmet okoz.” {3144/2015. (VII. 24.) AB határozat, Indokolás [38]} A hivatkozott határozat megállapította továbbá, hogy ugyan az önálló alkalmazási tilalom kimondása nem automatikus, az indítvány azonban csak kivételes esetben utasítható el.

- [9] 3. Az Alkotmánybíróság szükségesnek tartja felidézni az Abh. – jelen ügy szempontjából releváns megállapításait. Ahogy arra a jelen ügyben az indítványozó bíróság is hivatkozott, az Alkotmánybíróság – bírói kezdeményezés alapján eljárva – az At. 2020. május 29. napjától hatályos 101/A. § (2) bekezdésének az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésébe ütközése folytán annak alaptörvény-ellenességét állapította meg, és ezért azt *ex nunc* (2021. április 7-i) hatállyal megsemmisítette.
- [10] Az Alkotmánybíróság jelen ügygel összefüggésben megjegyzi, hogy az Abh. döntésében nem foglalt állást az ügy alapját képező nem- és névváltoztatásra vonatkozó korábbi vagy a döntésekor hatályban volt szabályok alkotmányosságával kapcsolatban, sem a nem, illetve nemi jegyek megváltoztatása és az emberi méltóság sértetlensége közötti összefüggésekről, csupán az anyakönyvezési szabályok hatályba lépésével kapcsolatos időrendi kérdések képezték az eljárás tárgyát.
- [11] Az Abh. az eljárásának alapjául szolgáló ügyre vonatkozóan nem állapított meg a határozat rendelkező részében sem általános, sem a konkrét ügyre vonatkozó alkalmazási tilalmat. Az Abh. indokolásában (Indokolás [38]) ennek kapcsán ugyanakkor hangsúlyozta: „Mint ahogy az Alkotmánybíróság a vizsgált jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességét megállapította, és azt megsemmisítette, ezért az indítványozó bíróságnak a folyamatban lévő ügyben való alkalmazásának kizárására vonatkozó indítványáról nem kellett külön rendelkeznie.” Azonban az Abh. indokolásából az is egyértelműen megállapítható, hogy az indítványozó bíróságra nézve a támadott szabályozást az adott eljárásban az indítványozó bíróságnak alkalmaznia kellene. Az Abh. indokolásának [36] bekezdése ugyanis egyértelmű megfogalmazást tartalmaz erre nézve: „az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a támadott szabályozás alkalmazásának elrendelése a folyamatban lévő ügyekben sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt visszaható hatályú jogalkotás tilalmát. A felperesnek ugyanis az általa korábban kezdeményezett, folyamatban lévő közigazgatási eljárás érdemi befejezésére a jogszabályok megváltozása miatt nincs lehetősége, mivel a Módtv. támadott rendelkezése és az általa alkalmazni rendelt jogi előírások eljárási akadályát képezték a korábban jogszerűen kezdeményezett közigazgatási eljárásnak.” [Ehhez kapcsolódóan az Alkotmánybíróság azt is megjegyezte, hogy az alkotmányjogilag sérelmes helyzetet részben az okozta, hogy a folyamatba helyezett közigazgatási eljárást a közigazgatási szerv a rá irányadó ügyintézési határidőn belül nem folytatta le, amely folytán utalt arra, hogy az megkérdőjelezi az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes hatósági eljárás megvalósulását.] Azaz az Alkotmánybíróság határozata indokolásában egyértelművé tette, hogy az indítvánnyal támadott, és általa *ex nunc* hatállyal megsemmisített

rendelkezést annak alaptörvény-ellenessége folytán történő megsemmisítésére tekintettel az eljáró bíróságnak nem kell alkalmaznia.

- [12] Bár nem a rendelkező részben, de az Alkotmánybíróság az Abh. fent idézett indokolásában nemcsak azt tette egyértelművé, hogy az indítvánnyal kifogásolt jogi norma azonnali, a folyamatban lévő ügyekre is kiterjedő hatályú módosítása sértette az Alaptörvényt, hanem azt is, hogy az annak alkalmazásával lefolytatott eljárás alaptörvény-ellenes lenne.
- [13] 4. Az Abh. az adott ügyben nem rendelt el általános alkalmazási tilalmat sem. Mint ahogy arra az Alkotmánybíróság – többek között a 3066/2017. (IV. 4.) AB határozatában és 3067/2017. (IV. 4.) AB határozatában (Indokolás [17]) – már utalt, a bíró az elé tárt jogvitát alkotmányos jogszabály alapján köteles eldönteni, és amennyiben az alkalmazandó jog alkotmányellenességét észleli, köteles az Alkotmánybíróság eljárását kezdeményezni. A bírói kezdeményezések alapján indult konkrét normakontroll eljárásokban az azonos ténybeli alapú, azonos jog alapján megítélendő ügyekben az Alkotmánybíróság megállapíthatja az általa alkotmányellenesnek nyilvánított jogszabály általános alkalmazási tilalmát. Hangsúlyozta az Alkotmánybíróság azonban azt is, hogy ha nem általános, hanem csak konkrét alkalmazási tilalmat rendel el egy adott ügyben, akkor később – újabb bírói kezdeményezés esetén – is lefolytatja a kizárólag alkalmazási tilalom elrendelése iránti bírói indítvánnyal kapcsolatos eljárást. Az újabb alkalmazási tilalmat akkor lehet elrendelni az Abtv. 45. § (4) bekezdése alapján, ha ez a jogbiztonságot és a törvény előtti egyenlőséget, vagyis a hasonló ténybeli alaphoz származó, azonos jog alapján keletkezett jogviszonyok bíróság előtti hasonló elbírálását szolgálja [3131/2016. (VI. 29.) AB határozat, Indokolás [16]].
- [14] 5. Jelen ügyben az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az Abh. indokolásának [38] bekezdése egyértelműen kifejti, hogy az alaptörvény-ellenes jogszabályi rendelkezés megsemmisítése okán nem kellett rendelkeznie az alkalmazási tilalom kérdésében, ezért jelen bírói indítvány okán sem volt erre szükség, ezért az indítvány nem megalapozott. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság jelen ügyben is, utalva az Abh. indokolása [36] bekezdésében foglaltakra megjegyzi, hogy az At. 101/A. § (2) bekezdését a jelen ügy tárgyát képező, folyamatban lévő eljárásban az eljáró bíróság előtt nem kell alkalmazni.
- [15] 6. A fentiekre tekintettel az Alkotmánybíróság a bírói indítványt elutasította.

Budapest, 2021. szeptember 21.

Dr. Schanda Balázs s. k.,
tanácsvezető, előadó alkotmánybíró

Dr. Handó Tünde s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: III/2354/2021.

